

Blagodat razuma

Hatib: šejh Salih ibn Abdullah el-Humejd

29. rebius-sani 1438. po Hidžri / 27. januar 2017.

Zaista svaka hvala i zahvala pripadaju Allahu, Njega hvalimo, od Njega pomoć i oprost grijeha tražimo, i Njemu se utječemo od zla naših duša i naših ružnih djela. Koga Allah uputi, niko ga u zabludu ne može odvesti, a koga On u zabludi ostavi, niko mu na Pravi put ne može ukazati.

Svjedočim da nema boga osim Allaha, Jedinog, Koji nema druga, i svjedočim da je Muhammed Allahov rob i poslanik.

“O vi koji vjerujete, bojte se Allaha istinskom bogobojažnošću i nipošto ne umirite osim kao muslimani!” (Ali Imran, 102)

“O ljudi, bojte se Gospodara svoga, Koji vas je stvorio od jedne osobe, od koje je njen par stvorio, a od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. Bojte se Allaha, Čijim imenom jedni druge molite, i čuvajte rodbinske veze. Allah vas, doista, nadzire.” (En-Nisa, 1)

“O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu, On će vas za vaša dobra djela nagraditi i grijehе vam vaše oprostiti. A onaj ko se Allahu i Poslaniku Njegovu bude pokoravao – postići će ono što bude želio.” (El-Ahzab, 1–2)

Najljepši govor je Allahov govor, i najbolja uputa je Poslanikova uputa, a najgore stvari su novine u vjeri. Svaka novina u vjeri je novotarija, a svaka novotarija je zabluda.

Cijenjeni vjernici! Uzvišeni Allah odlikovao je čovjeka razumom i uzdigao ga iznad mnogih stvorenja. Stvorio ga je u najljepšem obliku, podario mu sve što mu je potrebno i usadio u njega sklonosti ka iskonskim vrijednostima. Čovjek je stvoren kao savršen spoj tijela i duše, materijalnog i duhovnog. Stvoritelj je podredio čovjeku

ono što će mu pomoći u obavljanju misije namjesništva i izgradnje na Zemlji. “I potčinio vam je ono što je na nebesima i na Zemlji, sve je od Njega! To su, zaista, znaci za ljude koji razmišljaju.” (El-Džasije, 13)

Jedan od najvažnijih zadataka namjesništva i izgradnje jeste unapređenje i postojanost ljudske misli, i njeno pravilno usmjeravanje u svim sferama i na svim životnim poljima. Čovjekova vrijednost i snaga njegovog intelekta manifestuju se kroz aktivno promišljanje, pravilnu upotrebu razuma i postizanje konkretnih, ovosvjetskih i onosvjetskih rezultata.

Razum je temelj svakog dobra i izvor svake učtivosti. On je fundament na kojem počiva vjera i stub na kojem opstaje dunjaluk. Zdrav razum i pravilno razmišljanje najvrednije su počasti koje je Allah podario čovjeku.

Razum je sposobnost kojom je Allah, džellešahu, odlikovao čovjeka nad drugim stvorenjima. Razum je moćni potencijal koji obavlja najvažnije intelektualne funkcije kod čovjeka: povezivanje uzroka i posljedica, razumijevanje nevidljivog na osnovu pojavnog, izvođenje općeg iz pojedinačnog i teorema iz aksioma, rastavljanje korisnog od štetnog i lijepog od ružnog, spoznaja, intencija i mudrosti.

Razum je Allahovo svjetlo kojim se raspoznaje istina od neistine i ispravno od pogrešnog u riječima, djelima, uvjerenjima, nauci i spoznaji.

Cijenjeni vjernici! Jedna od kur’anskih finesa jeste da “akl – razum” nije nijednom direktno spomenut u Kur’anu, nego su spomenute njegove izvedenice i sinonimi, kao što možemo vidjeti iz sljedećih ajeta:

- “... nakon što su ga *shvatili*...” (El-Bekara, 75)
- “I reći će: “Da smo slušali ili *razmišljali*...” (El-Mulk, 10)
- “... ali ih samo učeni *razumiju*.” (El-Ankebut, 43)
- “To je, doista, dokaz za ljude koji *shvataju*.” (En-Nahl, 67)

Sinonimi “akla” su:

- “ulul-elbāb – oni koji imaju srž/suštinu pameti” (El-Bekara, 269)
- “ulun-nuha – oni koji pameti imaju” (Taha, 54)
- “kalbun – srce” (Kāf, 37)
- “zi-hidžr – oni koji pamet imaju” (El-Fedžr, 7)

Vrlo je znakovito da Kur’an uspostavlja direktnu vezu između ušiju i čula sluha, očiju i čula vida, nogu i sposobnosti hodanja i ruku i sposobnosti hvatanja, kao što je u ajetu: “Imaju li oni noge da na njima hodaju, ili ruke da njima prihvataju, imaju li oči da njima gledaju, ili uši da njima čuju? Reci: ‘Zovite božanstva svoja, pa protiv mene kakvo hoćete lukavstvo smislite, i ne odugovlačite’” (El-A’raf, 195), dok s druge strane, razum nije vezao ni za jednu konkretnu stvar. Spomenuo ga je po njegovoj spoznajnoj funkciji, a ne po imenu i instrumentu. Razum je, prema tome, skup spoznajnih aparata: sluha, vida, duše, srca i dr., povezan je sa čovjekom kao cjelinom, a ne nekim njegovim dijelom, i upravlja svim njegovim čulima. Razum je sposobnost i funkcija, čije su postojanje i aktivnost usko povezani sa postojanjem i aktivnostima njegovih aparata, odnosno čula i samo pravilno korištenje tih aparata može donijeti kvalitativno poboljšanje u racionalnoj sferi i zrelost u promišljanju i spoznaji. Dakle, razum je u uzročno-posljedičnoj vezi sa događajima i postupcima.

Racionalno promišljanje je živ i stalan proces koji ima svoje dimenzije i implikacije u osobama, vremenima, događajima, životnim procesima i živim bićima.

Allah, džellešanuhu, dao je čovjeku potpunu slobodu u ostvarenju uma i njegovom pravilnom iskorištavanju, pa ko želi, neka napreduje, a ko želi neka stagnira. Um se može pravilno koristiti samo kroz razmišljanje i pamćenje, poučavanje i promišljanje, istraživanje i posmatranje, nauku i razumijevanje, a sve to naređeno je u Kur’anu: “...i ne budite kao oni koji su rekli: ‘Čuli smo!’, a ne slušaju” (El-Enfal, 21); “I oni će priznati i reći će: ‘Da smo slušali ili razmišljali, ne bismo među stanovnicima Ognja bili!’” (El-Mulk, 10); “U tome je, zaista, pouka za onoga ko razum ima ili ko sluša, a priseban je.” (Kāf, 37)

Ako je to tako, onda treba znati da je akl – razum osnovni uvjet šerijatske obveznosti, područje razumijevanja stvari, pomoću njega vrši se derivacija šerijatskih propisa, objašnjavaju intencije Zakonodavca, i donose ispravne odluke u domenu vjere i dunjaluka.

Čovjeku je razum podaren kako bi posmatrao nebeska i zemaljska prostranstva, povezivao uzroke i posljedice, stjecao znanje, prepoznavao i razlikovao korisno i štetno, pravdu i nepravdu, a sve to kako bi ono što mu je potčinjeno iskoristio u obavljanju svoje graditeljske misije.

Kur’an i sunnet obiluju nepobitnim racionalnim dokazima, primjerima, plodnim i konstruktivnim raspravama, koje imaju za cilj da oslobode čovjekov razum od primjesa sujevjerja, mitova i legendi, izmišljotina vračeva i astrologa, sibirbaza i slijepog slijedenja očeva i predaka, i da ga uzdignu na široka obzorja ispravnog vjerovanja, dobrih djela i produktivnog doprinosa. Uzvišeni kaže: “Reci: ‘Dokažite, ako istinu govorite!’” (En-Neml, 64)

“Reci: ‘Ja vam savjetujem samo jedno: ustanite iskreno prema Allahu, dvojica po dvojica, ili jedan po jedan, pa zatim razmislite da drug vaš nije lud.’” (Sebe, 46)

“Neka čovjek pogleda u hranu svoju; Mi obilno kišu prolivamo, zatim zemlju pukotinama cijepamo i činimo da iz nje žito izrasta i grožđe i povrće, i masline i palme, i bašče guste, i voće i trave, na uživanje vama i stoci vašoj.” (Abese, 24–32)

“A zašto ne pogledaju nebo iznad sebe? – kako smo ga sazdati i ukrasili i kako u njemu nema pukotina. A Zemlju smo rasprostrli i po njoj nepomična brda pobacali i dali da iz nje niče raznovrsno, prekrasno bilje. To je zbog toga da bi uvidio i opomenut bio svaki rob koji se Gospodaru svome pokajnički obraća i pokorava.” (Kāf, 6–8)

Jedna od najvećih kulturnih i civilizacijskih stečevina islamskog ummeta i njegovih temeljnih principa jeste uspostavljanje čvrste veze između akla – razuma i nakla – autentične objave.

Svi poznati islamski učenjaci i teoretičari, na čelu sa Ibn Tejmijjom, zastupali su stajalište o tome da zdrav razum nije u koliziji s autentičnom objavom. Razum i ono čime se on bavi – u propisanim okvirima – produkt je Allahovog stvaranja, a objava podrazumijeva Allahov zakon, tako da između Allahovog stvaranja i Allahovog zakona ne može biti proturječnosti. “To je djelo Allahovo – Koji je sve savršeno stvorio” (En-Neml, 88).

Dvije istine ne mogu proturječiti jedna drugoj. Štaviše, sve što je neprihvatljivo po šerijatu, neprihvatljivo je i po razumu. Kur’anski dokazi podudaraju se s racionalnim dokazima, a rezultati jednog i drugog poprilično su usklađeni. Što je vjernik – u razumijevanju i promišljanju vjere – bliži Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, njegovim ashabima i tabiinama, bliži je i čistom monoteizmu, ispravnom vjerovanju, zdravom razumu i spoznaji, a sve što je dalje od njih, dalje je od svega toga.

Napredak koji je ostvario savremeni svijet na polju znanosti, umjetnosti, tehnologije, otkrića i izuma, i sva njegova pozitivna dostignuća, rezultat su korištenja razuma, a zlo, nemoral i grijesi koji su ga preplavili rezultat su pogrešnog poimanja i tumačenja slobode, slijeđenja strasti i udaljenosti od istine i upute s kojom su poslani poslanici i vjerovjesnici, i te dvije stvari nije dozvoljeno miješati.

Čovjek se, znanjem i razumom, uzdiže na stepen čistih meleka, kao što kaže Uzvišeni: “Allah svjedoči da nema drugog boga osim Njega, a i meleki i učeni, postupajući pravedno. Nema boga osim Njega, Silnog i Mudrog” (Ali Imran, 18), a slijeđenjem strasti i zabluda postaje gori od životinje, kao što to sugerišu sljedeći ajeti: “Kaži ti Meni, hoćeš li ti biti zaštitnik onome koji je za svoga boga svoje hirove uzeo? Misliš li ti da većina njih čuje ili razumije?! Oni su kao stoka, čak su još dalje s Puta pravog skrenuli!” (El-Furkan, 43–44); “Pa, ti se okani onoga ko se od Opomene Naše okrenuo i koji samo život dunjalučki želi. To je vrhunac njihova znanja – Gospodar tvoj najbolje zna one koji su skrenuli s Njegova puta i On najbolje zna one koji su na Pravom putu” (En-Nedžm, 29–30); “Kada su im poslanici njihovi jasne dokaze

donosili, oni su se znanjem koje su imali dičili, i snašlo ih je ono čemu su se stalno rugali.” (El- Mu’min, 83)

Cijenjeni vjernici! Čovjek je odgovoran za svoj razum i dužan je brinuti o njemu, i Allah, džellešānuhu, pitat će ga za vid i razum koje mu je povjerio i da li ih je koristio na ispravan način. Razum se u ovome ne razlikuje od blagodati života, zdravlja, imetka i potomstva, čula i organa. Allah, džellešānuhu, kaže: “Ne govori ono što ne znaš! I sluh, i vid, i razum – za sve to će se, zaista, odgovarati.” (El-Isra, 36)

Ukoliko se bude upravljao zdravim razumom i ispravnim vrijednosnim sistemom, čovjek će biti daleko od ružnih postupaka i prezrenih stvari, neće se priklanjati strastima, robovati običajima i vjeri očeva i predaka, i klonit će se tvrdoglavosti, arogancije i sumnji. Uzvišeni Allah kaže: “Reci: ‘Posmatrajte ono što je na nebesima i na Zemlji!’, a ni od kakve koristi neće biti znakovi i upozorenja narodu koji ne vjeruje.” (Junus, 101)

Cijenjeni vjernici! Iako je pozicija razuma plemenita i časna, on je, ipak, u konačnici samo instrument i sredstvo razumijevanja, ima granice koje ne smije prelaziti, a ako ih pređe, sigurno će zalutati i zastraniti, i svrstat će se među one za koje je Allah, džellešānuhu, rekao: “Mi smo za Džehennem mnoge džine i ljude stvorili; oni srca imaju – a njima ne shvataju, oni oči imaju – a njima ne vide, oni uši imaju – a njima ne čuju; oni su kao stoka, čak i gori – oni su baš nemarni.” (El-A’raf, 179)

Razum, sam po sebi, neovisno od objave, ne može biti autoritet i mjerilo stvari, jer se ljudske pameti razlikuju u kvaliteti i nedostacima, razumijevanju i poimanju. Apsurdno je i neprihvatljivo stavljati vlastiti razum na poziciju vrhovnog autoriteta, i ono što je u suštini izbor strasti, želja i mišljenja, u pozitivnom i negativnom smislu, predstavljati kao izbor razuma. Poznato je da se stepeni razumijevanja razlikuju kao što se razlikuju ljudske ambicije. Razmislite, Allah vam se smilovao, o sljedećoj predaji: “Razmišljajte o Allahovim stvorenjima, a nemojte razmišljati o Allahu, jer vi Njega ne možete pojmiti.”

U komentaru ove predaju islamski učenjaci kažu: "To je zbog toga što ljudski razum ne može pojmiti ništa što je izvan pojavnog svijeta koji osjeća i vidi, i dokučivih stvari koje živi. Razum ne može pojmiti nevidljivo (gajb) niti spoznati ono što je izvan domena ljudskih osjetila, osim putem autentične objave. Allah, džellešānuhu, pokazao je Ibrahimu, alejhis-selam, "carstvo nebesa i zemlje da bi čvrsto vjerovao", i pokazao mu je kako oživljava mrtve, da bi se njegovo srce smirilo. Prema tome, istine iz onostranosti moguće je spoznati samo putem vjerodostojnih predanja od Allahovog Poslanika koji je istinu govorio i čiju je istinitost potvrdio Uzvišeni Allah."

Zato se bojte Allaha, dželle šānuhu, i znajte da razum potvrđuje vjerezakon u svemu što je u njemu objavljeno, i potvrđuje istinitost poslanice. Razum je uvjet spoznaje i činjenja dobrih djela, s njime se upotpunjava znanje i djelo, ali nije neovisan, nego je povezan sa svjetlošću Kur'ana i sunneta: "... ali smo je Mi učinili svjetlom pomoću kojeg upućujemo one robove Naše koje želimo" (Eš-Šura, 52). Ako se razum odvoji od Objave, prestaje vidjeti, i ako se osamostali, prestaje ispravno poimati.

Donosite salavate i selame na poklonjenu milost i nepresušnu blagodat – Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, to vam je naredba vašeg Gospodara, Koji je u Svojoj mudroj Knjizi objavio, a njegove riječi su istina: "Allah i meleki Njegovi blagosilju Vjerovjesnika. O vjernici, blagosiljajte ga i vi i šaljite mu pozdrav!" (El-Ahzab, 56)

Allahu moj, blagoslovi i spasi Svoga roba i poslanika, našeg vjerovjesnika Muhammeda, odabranog miljenika i vjerovjesnika, njegovu čistu porodicu i njegove žene, majke vjernika.

Molim Allaha, džellešānuhu, da i meni i vama podari da se okoristimo uputom iz Njegove Knjige i sunneta Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Molim Allaha Uzvišenog da i meni i vama i svim muslimanima oprost i sve grijeha, a On zaista prašta i milostiv je.

